

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. : 106961

023(GHE)

(March, 2020)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં કુલ 5 વિભાગ અને 49 પ્રશ્નો છે.
- 2) બધાજ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
- 3) પ્રશ્નની સામે દર્શાવેલ અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) પ્રશ્નની સૂચના પ્રમાણે જવાબ લખવા.
- 5) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો.

વિભાગ - A

- નીચેના 1 થી 10 પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો.
દરેકનો 1 ગુણ છે.

[10]

- 1) લોકમત ઘડતર અને અભિવ્યક્તિનું મહત્વનું સાધન..
(A) ધારાગૃહો (B) રાજકીય પક્ષો
(C) સંસદ (D) ધર્મ અને સંપ્રદાય
- 2) તારકુંડે સમિતિની રચના કોની સાથે સંકળાયેલી છે ?
(A) પંચાયતી રાજ (B) ચૂંટણી સુધારા
(C) સનદી સેવા (D) આર્થિક સુધારા
- 3) નક્સલવાદનો ઉદ્ભવ કયા રાજ્યમાંથી થયો ?
(A) બિહાર (B) ગુજરાત
(C) પશ્ચિમ બંગાળ (D) કેરલ
- 4) મહિલાઓની સુરક્ષા માટેની હેલ્પલાઇન
(A) 108 (B) 104
(C) 100 (D) 181

- 5) “સત્ય અને અહિંસા મારા પ્રાણ છે” એવું કોણે કહ્યું ?
 (A) ગાંધીજી (B) સરદાર પટેલ
 (C) સોક્રેટિસ (D) કાર્લ માર્ક્સ
- 6) સાર્ક (SAARC) નું વડુ મથક કયા આવેલું છે?
 (A) દિલ્હી (B) કાઠમંડુ
 (C) લાહોર (D) ઢાકા
- 7) યુ.એન. દિવસ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
 (A) 2 ઓક્ટોબર (B) 12 ઓક્ટોબર
 (C) 24 ઓક્ટોબર (D) 21 ઓક્ટોબર
- 8) ઇથિયોપીયા અને ઇજિપ્ત વચ્ચે કઈ નદીના પાણીની વહેંચણી થયેલી છે ?
 (A) ગંગા (B) એમેઝોન
 (C) ઝાંબેજી (D) નાઈલ
- 9) નીતિ આયોગના અધ્યક્ષ –
 (A) વડાપ્રધાન (B) રાષ્ટ્રપતિ
 (C) રાજ્યપાલ (D) નાણા મંત્રી
- 10) સંયુક્ત રાષ્ટ્રનું મુખ્ય મથક કયા આવેલું છે?
 (A) હેગ, નેધરલેન્ડ (B) ન્યુયોર્ક, U.S.A.
 (C) નવી દિલ્હી, ભારત (D) જીનેવા, સ્વિટ્ઝરલેન્ડ

વિભાગ - B

■ નીચેના 11 થી 20 પ્રશ્નોના ઉત્તરો એક વિધાનમાં આપો. દરેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ છે. [10]

- 11) ભારતમાં માન્ય વિરોધપક્ષ માટેની લોકસભામાં સભ્ય સંખ્યા કેટલી હોય છે ?
- 12) ચૂંટણીના પ્રકારો કેટલા અને કયા કયા છે ?
- 13) ગરીબી એટલે શું ?
- 14) લોકશાહી એટલે શું ?
- 15) શાંતિ એટલે શું ?
- 16) ભારતે અણુ પરીક્ષણ ક્યારે કર્યું ?
- 17) ઠંડુ યુદ્ધ એટલે શું ?
- 18) સલામતિ સમિતિના કાયમી સભ્ય દેશોનાં નામ જણાવો.

- 19) ઈ.સ. 1975 થી 1985 ને કયા દાયકા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે ?
20) કુદરતી સંસાધન એટલે શું ?

વિભાગ - C

■ નીચેના 21 થી 35 પ્રશ્નોના સંક્ષિપ્તમાં ઉત્તર લખો. પ્રત્યેક પ્રશ્નના 2 ગુણ છે.

[30]

- 21) રાજકીય પક્ષના પ્રકારો કેટલા અને કયા કયા છે ?
22) દાબજૂથો એટલે શું ?
23) ચુંબકીય નેતૃત્વ એટલે શું ?

અથવા

પુખ્તવય મતાધિકાર એટલે શું ?

- 24) 'સ્ટેટ ફન્ડિંગ' એટલે શું ?
25) ભાષાવાદ એટલે શું ?

અથવા

કોમવાદ એટલે શું ?

- 26) નકસલવાદની શરૂઆત ક્યારે અને કોણે કરી હતી ?
27) નીતિ આયોગની રચના શા માટે કરવામાં આવી ?
28) આદિવાસી કોને કહેવામાં આવે છે ?
29) સર્વગ્રાહી વિકાસનું આધુનિક મોડેલ કોને કહે છે ?
30) શાંતિના સંદર્ભમાં કાર્લ માર્ક્સનો વિચાર જણાવો.
31) વિદેશનીતિ એટલે શું ?

અથવા

બિનજોડાણવાદ એટલે શું ?

- 32) બ્રિક્સ (BRICS) એટલે શું ?
33) નિષેધાધિકાર (Veto power) એટલે શું ?
34) સંયુક્ત રાષ્ટ્રના મહત્વના હેતુઓ જણાવો.
35) પુનઃ પ્રાપ્ય સંસાધન કોને કહેવામાં આવે છે ?

વિભાગ - D

- નીચેના 36 થી 45 પ્રશ્નોના મુદ્દાસર જવાબ આપો. દરેક પ્રશ્નના 3 ગુણ છે.

[30]

36) વિરોધ પક્ષના નેતાનું મહત્વ સમજાવો.

અથવા

વિરોધ પક્ષના કાર્યો વર્ણવો.

37) ચૂંટણીનું મહત્વ સમજાવો.

38) આતંકવાદ વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

39) જિલ્લા વિકાસ એજન્સીઓની ભૂમિકા જણાવો.

40) રાજ્યમાં શાંતિ સ્થાપવા માટેની પૂર્વશરતો જણાવો.

41) નિ:શસ્ત્રીકરણના સંદર્ભમાં ભારતનો અભિગમ જણાવો.

અથવા

વૈશ્વિકીકરણના સંદર્ભમાં રાજ્યની ભૂમિકા વર્ણવો.

42) બર્લિન કટોકટી વિશે નોંધ લખો.

43) 'નર્મદા બચાવ આંદોલન' વિશે નોંધ લખો.

44) પર્યાવરણના રક્ષણ માટે ભારતમાં થયેલા પ્રયાસો જણાવો.

45) કુદરતી સંસાધનોની ઉપયોગીતા જણાવો.

વિભાગ - E

- નીચેના 46 થી 49 પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. દરેકના 5 ગુણ છે.

[20]

46) રાજકીય પક્ષના લાભ વર્ણવો.

47) મતદાનને પ્રભાવિત કરનારાં લાંબાગાળાના પરિબલો વર્ણવો.

અથવા

વિકાસ આધારિત રાજનીતિ વર્ણવો.

48) ભારતમાં સામાજિક અસમાનતા દૂર કરવાના બંધારણીય ઉપાયો વર્ણવો.

49) ભારત અને તેના પાડોશી રાષ્ટ્રો સાથેના સંબંધો વર્ણવો.

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

023 (H)

(March, 2020)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्नपत्र में कुल 5 विभाग एवं 49 प्रश्न हैं।
- 2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। विकल्प आंतरिक हैं।
- 3) दाहिनी ओर के अंक प्रश्नों के गुण दर्शाते हैं।
- 4) प्रश्नों की सूचनानुसार उत्तर लिखिए।
- 5) प्रत्येक विभाग का उत्तर नए पन्ने से प्रारंभ कीजिए।

विभाग -A

- निम्नलिखित 1 से 10 प्रश्नों के विकल्पों में से सही विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 1) लोकमत के निर्माण और अभिव्यक्ति का सबसे महत्त्वपूर्ण साधन है-
  - (A) विधान मंडल
  - (B) राजनीतिक दल
  - (C) संसद
  - (D) धर्म और संप्रदाय
- 2) तारकुंडे समिति की रचना किससे संलग्न है?
  - (A) पंचायती राज
  - (B) चुनाव सुधार
  - (C) प्रशासनिक सेवा
  - (D) आर्थिक सुधार

- 3) नक्सलवाद का उद्भव किस राज्य में से हुआ था?
- (A) बिहार
(B) गुजरात
(C) पश्चिम बंगाल
(D) केरल
- 4) महिलाओं की सुरक्षा के लिए कौन-सी हेल्पलाइन शुरू की गयी है?
- (A) 108
(B) 104
(C) 100
(D) 181
- 5) 'सत्य और अहिंसा मेरा प्राण है' ऐसा किसने कहा?
- (A) गांधीजी
(B) सरदार पटेल
(C) सोक्रेटीस
(D) कार्ल मार्क्स
- 6) सार्क (SAARC) का मुख्यालय किस शहर में है?
- (A) दिल्ली
(B) काठमांडू
(C) लाहौर
(D) ढाका
- 7) यू.एन. दिवस के रूप में पहचाना जाता है -
- (A) 02 अक्टूबर
(B) 12 अक्टूबर
(C) 24 अक्टूबर
(D) 21 अक्टूबर

- 8) इथोपिया और इजिप्त के बीच कौन सी नदी के पानी का वितरण हुआ है?
- (A) गंगा
(B) ऐमेजोन
(C) जांबेजी
(D) नाईल
- 9) नीति आयोग के अध्यक्ष किन्हें कहते हैं?
- (A) प्रधानमंत्री
(B) राष्ट्रपति
(C) राज्यपाल
(D) वित्तमंत्री
- 10) संयुक्त राष्ट्र का मुख्य केन्द्र कहाँ स्थित है?
- (A) हेग, नीदरलैंड
(B) न्यूयॉर्क, यू एस
(C) नई दिल्ली, भारत
(D) जिनेवा, स्विट्जरलैंड

विभाग - B

- निम्नलिखित 11 से 20 प्रश्नों के उत्तर एक ही विधान में दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है :

[10]

- 11) भारत में मान्य विपक्ष के लिए लोकसभा में आवश्यक सदस्य संख्या कितनी है?
- 12) चुनाव की कितनी पद्धतियाँ हैं? कौन-कौन सी?
- 13) गरीबी किसे कहते हैं?
- 14) लोकतंत्र किसे कहते हैं?
- 15) शांति अर्थात् क्या?
- 16) भारत ने परमाणु परीक्षण कब किया था?

- 17) शीतयुद्ध अर्थात् क्या?
- 18) सुरक्षा परिषद् के स्थायी सदस्य देशों के नाम बताइए।
- 19) 1975 से 1985 के दशक को किस रूप में पहचाना जाता है?
- 20) प्राकृतिक संसाधन किसे कहते हैं?

विभाग - C

- निम्नलिखित 21 से 35 प्रश्नों के संक्षिप्त में उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं :

[30]

- 21) राजनीतिक दलों के कितने प्रकार हैं? कौन-कौन से?
- 22) दबाव समूह अर्थात् क्या?
- 23) चुंबकीय नेतृत्व अर्थात् क्या?

अथवा

सार्वत्रिक वयस्क मताधिकार किसे कहते हैं?

- 24) स्टेट फंडिंग अर्थात् क्या?
- 25) भाषावाद अर्थात् क्या?

अथवा

सांप्रदायिकता अर्थात् क्या?

- 26) नक्सलवाद का उदय कब और किसने किया?
- 27) नीति आयोग की रचना क्यों की गई?
- 28) आदिवासी के रूप में किसे पहचाना जाता है?
- 29) सर्वग्राही विकास का आधुनिक मॉडल किसे कहते हैं?
- 30) शांति के सन्दर्भ में कार्ल मार्क्स के विचार बताइए।
- 31) विदेश नीति अर्थात् क्या?

अथवा

- गुटनिरपेक्षवाद अर्थात् क्या?
- 32) ब्रिक्स (BRICS) अर्थात् क्या?
- 33) निषेधाधिकार (Veto power) अर्थात् क्या?
- 34) संयुक्त राष्ट्र के महत्त्वपूर्ण उद्देश्य बताइए।
- 35) पुनः प्राप्य संसाधन अर्थात् क्या?

विभाग - D

- निम्नलिखित 36 से 45 प्रश्नों के मुद्दासर उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं :

[30]

- 36) विपक्ष के नेता का महत्त्व समझाइए।

अथवा

विपक्ष के कार्य समझाइए।

- 37) चुनाव का महत्त्व समझाइए।
- 38) आतंकवाद पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 39) जिला विकास एजेंसियों की भूमिका समझाइए।
- 40) राज्य में शांति स्थापना के लिए पूर्वशर्त समझाइए।
- 41) निःशस्त्रीकरण के सन्दर्भ में भारत के विचार समझाइए।

अथवा

वैश्वीकरण के सन्दर्भ में राज्य की भूमिका समझाइए।

- 42) बर्लिन समस्या समझाइए।
- 43) नर्मदा बचाओ आन्दोलन पर एक संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- 44) पर्यावरण के रक्षण के लिए भारत में हुए प्रयास बताइए।
- 45) प्राकृतिक संसाधनों की उपयोगिता बताइए।

विभाग - E

- निम्नलिखित 46 से 49 प्रश्नों के विस्तृत उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं :

[20

- 46) राजनीतिक दलों के लाभ बताइए।
47) मतदाताओं को प्रभावित करने वाले दीर्घकालीन कारकों की जानकारी दीजिए।

अथवा

■ विकास आधारित राजनीति समझाइए।

- 48) भारत में सामाजिक असमानता को दूर करने के वैधानिक उपाय बताइए।
49) भारत के पड़ोसी राष्ट्रों के साथ सम्बन्धों की चर्चा कीजिए।

Seat No.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl. No. :

023(E)

(March, 2020)

Time : 3 Hours]

/Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains 5 sections and 49 questions.
- 2) All the questions are compulsory. Options are internal.
- 3) Figures to the right side indicate full marks of the questions.
- 4) Answer the questions according to the instructions.
- 5) Start each section on a new page.

SECTION - A

- Select and write the correct option from those given below.

Each question carries 1 mark :

[10]

- 1) What is the most important means to express and shape public opinion?
(A) Legislative Assembly
(B) Political Party
(C) Parliament
(D) Religious sect.
- 2) The formation of Tarkunde committee is connected with what?
(A) Panchayati Raj
(B) Election reforms
(C) Civil service
(D) Economic reforms

- 3) In which state was Naxalism born?
- (A) Bihar
  - (B) Gujarat
  - (C) West Bengal
  - (D) Kerala
- 4) Which helpline was launched for the safety of women?
- (A) 108
  - (B) 104
  - (C) 100
  - (D) 181
- 5) 'Truth and non-violence are my life' who said these words?
- (A) Gandhi ji
  - (B) Sardar Patel
  - (C) Socrates
  - (D) Karl Marx
- 6) Where is the headquarter of SAARC?
- (A) Delhi
  - (B) Kathmandu
  - (C) Lahore
  - (D) Dhaka
- 7) Which day is known as U.N. Day?
- (A) 2nd October
  - (B) 12th October
  - (C) 24th October
  - (D) 21st October

- 8) Water distribution of which river is between Ethiopia and Egypt?
- (A) Ganga
(B) Amazon
(C) Zambezi
(D) Nile
- 9) Who is the chairperson of NITI AAYOG?
- (A) Prime Minister
(B) President
(C) Governor
(D) Finance Minister
- 10) Where is the Headquarters of United Nations situated?
- (A) Hague, Netherland
(B) New York, U.S.A.
(C) New Delhi, India
(D) Geneva, Switzerland.

SECTION - B

■ Answer the following questions 11 to 20 in one sentence each. Each question carries 1 mark :

[10]

- 11) What is the required number of members in Lok Sabha for recognised opposition party in India?
- 12) How many types of election methods are there? Name them.
- 13) What is Poverty?
- 14) Define Democracy
- 15) What is Peace?

- 16) In which year did India carry out the nuclear tests?
- 17) What is Cold-War?
- 18) State the names of permanent members of security council.
- 19) The years from 1975 to 1985 have been declared as a decade of what?
- 20) What are natural resources?

SECTION - C

- Answer in brief the following questions from 21 to 35. Each question carries 2 marks : [30]

- 21) How many types of party system are there? Name them.
- 22) What are pressure groups?
- 23) What is charismatic leadership?

OR

What is (Common) Universal Adult Franchise?

- 24) What is state-funding?
- 25) What is linguistic chauvinism?

OR

What is communalism?

- 26) How was Naxalism born and when?
- 27) Why was 'NITI AAYOG' formed?
- 28) What are scheduled tribes?
- 29) What is the modern model for multi-phased development?
- 30) State thoughts of Karl Marx on peace.

31) What is foreign policy?

OR

What is Non Alignment policy?

32) What is BRICS ?

33) What is Veto power?

34) What are the important objectives of united nations?

35) What are renewable resources?

10
—

SECTION - D

■ Answer the following questions from 36 to 45 to the point.

Each question carries 3 marks :

[30]

36) Write the importance of the leader of the opposition party.

OR

Write the functions of the opposition party.

37) Explain importance of elections.

38) Write a short note on terrorism.

39) Explain the role of district development agencies.

40) What are the pre-conditions for establishment of peace in the state?

41) What is India's approach towards disarmament?

OR

What is the role of state with reference to globalisation?

42) What is Berlin crisis?

43) Write a short note on Narmada Bachao Movement.

- 44) What are the different attempts made in India for protection of environment?
- 45) State utilities of Natural Resources.

SECTION - E

- Questions from 46 to 49 are essay type questions. Each question carries 5 marks : [20]

- 46) Discuss the merits of the party system.
- 47) Mention long term factors influencing participation in election and voting.

OR

Explain development based politics.

- 48) Discuss the constitutional remedies to remove the social inequalities in India.
- 49) Discuss the relations of India with neighbouring nations.

